

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТАНОВИЩЕ
по конституционно дело № 13/1996 г.

ГОСПОДА КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

В своя чл. 93, ал. 2 Конституцията на Република България установява условията, на които трябва да отговаря този, който иска да бъде избран за президент. Едни от тях - определена възраст, живеене последните 5 години на територията на Република България и тези, предвидени в чл. 65, ал. 1 са факти, наличието на които е задължително.

Единствено изискването кандидатът за президент да е български гражданин по рождение е правно състояние.

Гражданството може да бъде определено като политическа принадлежност на едно лице към определена държава. Тази принадлежност съществува въз основа на правни норми.

Гражданството е правно състояние, което възниква на различни основания, които водят до различни начини (способи) за придобиването му. Едни от тях са опцията и трансфера. Други са придобиването на българско гражданство по различните видове натурализация.

Придобиването на българско гражданство по рождение бива придобиване на гражданство по произход и на гражданство по месторождение. Тези два способа - едно лице да стане български

гражданин, могат да бъдат определени като индивидуални - гражданството се придобива от определено лице на лично основание - раждане. В този смисъл те са и преки способи, защото не са опосредени от други условия.

Българската Конституция използва термина български гражданин по рождение като сумарно понятие за придобиване на българско гражданство по посочените два способа - в зависимост от условията, предвидени в действащият Закон за българското гражданство.

През различните периоди от своето развитие българската държава е имала различни закони. Те са многократно изменяни и допълвани и са изхождали от различни принципи - давали са различен приоритет на месторождението (респ. закона, действащ на територията, на която е родено лицето) и произхода - гражданството на родителите.

Първият Закон за българското поданство е от 1880 г. - ДВ бр. 94/20 декември, следван от този от 1883 г. - ДВ бр. 26/08 март, отменен от Закона за българското поданство от 1904 г. - ДВ бр. 5/05 януари, от своя страна спрял да действа с приемането на Закона за поданството от 1940 г. - ДВ бр. 288/20 декември. Първият Закон за българското гражданство е от 1948 г. - ДВ бр. 70/20 март. Той е отменен от сега действащият Закон за българското гражданство, обн. ДВ бр. 79/1968 г.

С оглед на характера на повдигнатия тълкувателен спор пред Конституционния съд мисля, че не е необходимо да бъдат анализирани различните условия за придобиване на българското гражданство по месторождение или по произход поотделно, но е несъмнено, че всеки кандидат за президент трябва да бъде преценяван дали е български гражданин по рождение (като конституционен термин), с оглед на това при действието на кой закон е родено лицето - придобило своето българско гражданство

по рождение - по произход или по месторождение. Обратното лишава от приложение конституционния текст в смисъл, че кандидатът ще трябва да отговаря на условията за българско гражданство по рождение само съгласно действащият Закон за българското гражданство след 13 юли 1991 г. - денят на влизане на новата Конституция в сила.

Именно защото гражданството по произход и гражданството по месторождение са гражданство по рождение - и в единия и в другия случай гражданството се придобива въз основа на факта на раждането и по силата на закона.

Член 25 на българската Конституция е първият текст от нейната Глава втора - "Основни права и задължения на гражданите". Това е така, защото Международният пакт за гражданските и политическите права (в сила за Република България от 23 март 1976 г., обн. ДВ бр. 43 от същата година), който е част от българското вътрешно право, в своя чл. 24, т. 3 установява, че всяко дете има право да придобие гражданство. Редакцията на текста не дава указания за приложимия закон (ако в конкретната хипотеза има конкуренция на закони) или други процедурни пояснения. Тя дава правото на всеки да придобие гражданство и задължава държавите, страни по този договор, да признаят и гарантират това право чрез своето законодателство.

В този смисъл българската Конституция в своя чл. 25, ал. 1, когато говори за българско гражданство по произход и приповтаря дословно текста на действащия и преди влизането ѝ в сила Закон за българското гражданство (чл. 6), признава и гарантира правото да се придобие гражданство и посочва принципите, въз основа на които българското законодателство регламентира това за родените след влизането ѝ в сила. Ако идеята и замисълът на народните представители, гласували този текст от основния закон, е бил те да преуредят заварените отношения на гражданство - по силата на

самата Конституция - то безспорно редакцията на конституционния текст би трябвало да бъде друга (чл. 25, ал. 1), що се отнася до гражданството по произход - като българско гражданство по рождение. Несъмнено това е така, защото и до влизането на Конституцията в сила текстът, уреждащ тези отношения е със същата редакция - т.е. конкретните отношения на гражданство вече са били уредени по този начин и преуреждане не е необходимо.

Ето защо лишено е от смисъл твърдението, че идеята за създаването на този текст е била всички български граждани, на които поне единият родител е български гражданин, независимо кога и къде са родени, да добият българско гражданство по произход (по рождение).

Едно такова разбиране на конституционния текст не означава той да бъде тълкуван ограничително. В посочения международен договор по отношение правата на човека е възприет принципа - основанията за ограничаване на дадено право да бъдат изчерпателно изброени. Международният пакт (чл. 24) не предвижда възможност правото да се придобие гражданство да бъде ограничавано.

Следователно не съществува спор дали е налице ограничително или разширително тълкуване на конституционната норма, признаваща и гарантираща това право. Българската Конституция (и действащото право) в съответствие с посочения международен договор признават и гарантират възможността всеки да придобие гражданство без да се предвижда правна възможност за налагане на ограничения. Безспорно този текст от основния закон е голяма крачка напред - това е текст, който липсваше в Конституцията от 1971 г., която се задоволяваше абстрактно да говори за право на българските граждани да получават защита от българската държава, ако живеят извън нейните предели. Отменената Конституция не признаваше и не гарантиреше това

право на човека по отношение на българските граждани (както и редица други права).

Когато говорим за текста на чл. 93, ал. 2 и понятието, употребено в него - "български гражданин по рождение", задължително трябва да направим разграничението от факта - конкретно лице да е родено на територията на Република България. Това второто би било допълнително изискване - факт, а не правна принадлежност, което може да съществува наред с изискването за българско гражданство по рождение или не - както постановява сега действащият основен закон.

Необходимо е разграничение и от принадлежността към българския етнос - като право на самоопределение - различно от гражданството като правна връзка.

Доказването на българско гражданство може да стане само по административен ред (напр. с актовете за гражданското състояние, които имат удостоверително и доказателствено действие). Доказването му по съдебен ред е изключено от сега действащият Закон за българското гражданство (чл. 2).

От казаното до тук несъмнено се налага извода, че правната принадлежност към държавата - гражданство на лицето, кандидат за президент на Републиката, дефинирана като български гражданин по рождение - по произход или по месторождение - следва да бъде преценявана в зависимост от действащото българско законодателство към момента на неговото раждане.

ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКАТА:

